

SPIEKBRIEF

Wat is een advocaat?

Een advocaat is een raadsman of raadvrouw in juridische aangelegenheden. Hij of zij staat een rechtzoekende bij in juridische procedures en geeft advies. Het woord 'advocaat' is uit het Latijn afkomstig en betekent dan ook letterlijk 'degene die erbij geroepen is'. Alle advocaten in Nederland staan (verplicht) ingeschreven bij de Nederlandse orde van advocaten.

Wanneer ben je verplicht een advocaat in te schakelen?

Hoewel er ook gevallen zijn waarin iemand zichzelf mag verdedigen of niet de hulp van een advocaat in hoeft te roepen, is het soms juist wettelijk verplicht om een advocaat in te schakelen. Dat is het geval bij:

- » de meeste civiele procedures (bijvoorbeeld burenruzies) bij de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad
- » familierechtzaken (bijvoorbeeld echtscheidingen, alimentatie, omgang met de kinderen) bij de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad
- » strafzaken in de cassatieprocedure bij de Hoge Raad (iemand mag zelf cassatie instellen, maar moet zich laten vertegenwoordigen door een advocaat in de procedure)

Hoe word je advocaat?

- » Een advocaat moet over specifieke kennis beschikken en de vereiste vaardigheden hebben om zijn klant – die meestal cliënt wordt genoemd – goed te kunnen bijstaan. Eerst moet de basis gelegd worden door middel van een rechtenstudie. Na het succesvol voltooien van de rechtenstudie volgt de beroepsopleiding en tegelijkertijd werk je dan als advocaat-stagiair op een advocatenkantoor. Je bent dan daadwerkelijk al als advocaat aan het werk en wordt begeleid door een patroon, die zelf ook advocaat is en al vele jaren ervaring heeft.

SPIEKBRIEF

Wat is de NOvA?

NOvA staat voor: Nederlandse orde van advocaten: de publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur. De NOvA is op basis van de Advocatenwet ingesteld op 1 oktober 1952. Alle advocaten in Nederland (in 2021 circa 18.000 in totaal) vormen gezamenlijk de NOvA.

De taak van de NOvA is het bevorderen van een behoorlijke uitoefening van de praktijk door advocaten, in het belang van een goede rechtsbedeling. Zij stelt de regels voor de advocatuur vast, draagt zorg voor de beroepsopleiding van advocaten en zet zich in om de toegang tot het recht voor rechtzoekenden te borgen. De NOvA levert een bijdrage aan de kwaliteit van en het toezicht op de advocatuur. Zij streeft ernaar – voor een goed functionerende rechtsstaat – een constructief-kritische, proactieve en onafhankelijke rol te vervullen en de toegang tot het recht te waarborgen.

De website van de NOvA (www.advocatenorde.nl) bevat informatie over standpunten, actuele ontwikkelingen rond de advocatuur en regelgeving. Ook is er een zoekmachine (Zoek een advocaat) waarmee rechtzoekenden zelf een advocaat kunnen vinden om hen te helpen bij hun juridisch geschil. Er kan gezocht worden naar een advocaat op naam, plaats, rechtsgebied en gefinancierde rechtsbijstand (toevoeging).

Hoofdstuk 1

Advocatuur in Nederland

Wat is de rol van de advocaat binnen onze samenleving? Welke functies hebben advocaten in de realisering van de rechtsstaat? Je leest het in dit hoofdstuk, waarin ook de verschillende ‘togaberoepen’ aan bod komen en de Nederlandse orde van advocaten (NOvA), de organisatie waar alle advocaten in Nederland onder vallen.

Kern van de rechtsstaat

Advocaten zijn onmisbaar in een goed functionerende rechtsstaat. Waarom is dat zo? En wat is precies een rechtsstaat? Er bestaan verschillende definities van het begrip rechtsstaat, maar de kern is dat in een rechtsstaat zowel burgers als de overheid zich aan de wet moeten houden. Grondrechten van burgers worden in een

rechtsstaat gewaarborgd. Ook kent een rechtsstaat een spreiding van machten, de *trias politica* genoemd. Dat betekent dat de wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht in verschillende handen zijn. Deze drie machten bewaken elkaars functioneren en houden elkaar in evenwicht om misbruik van macht te voorkomen.

Om misbruik te voorkomen, moet tegen macht ook een tegenkracht kunnen worden ontwikkeld. Zonder die tegenkracht is er geen rechtvaardige samenleving. Dan wint immers de sterkste of machtigste, bijvoorbeeld de staat, het grootste bedrijf of de zwaarste crimineel. In een rechtsstaat is iedereen gelijk voor de wet en uiteindelijk beslist een onafhankelijke instantie – de rechter – aan de hand van de wet.

In een rechtsstaat staan vrijheid, rechtszekerheid en rechtsgelijkheid voor de burger centraal. Daarnaast heeft een burger bepaalde rechten en vrijheden, die beschermd worden door de wet, tegen andere burgers maar ook tegen de overheid. Dat houdt dus niet alleen in dat een burger een rechtszaak kan starten tegen medeburgers, maar ook tegen de overheid wanneer hij of zij het gevoel heeft dat rechten en vrijheden niet worden nageleefd.

BELANGRIJK

WAT ALS HET MISGAAT?

Het tegenovergestelde van een rechtsstaat noemen we een politiestaat of een totalitaire staat. Het verschil met een rechtsstaat is groot. In een politiestaat hoeft de overheid zich niet aan wetten of regels te houden. Sommige burgers krijgen een voorkeursbehandeling, andere worden opgesloten in de gevangenis zonder dat ze ooit een eerlijk proces zullen krijgen. Een rechtszaak beginnen tegen de overheid, zoals dat in Nederland kan, is daar volstrekt onmogelijk.

In een totalitaire staat oefenen de machthebbers – het woord totalitair zegt het al – *totale* controle uit over de levens van de burgers, zelfs ten aanzien van hun privé-levens. Er is geen sprake van privacy en op het uiten van kritiek staan straffen. Zelfs in de privé sfeer kun je geen kritiek uiten op de overheid, er bestaat namelijk altijd een kans dat die informatie wordt doorgespeeld naar de overheid, met gevangenisstraf tot gevolg.

BELANGRIJK

Een rechter kan geen afgewogen beslissingen nemen als hij of zij niet de goede argumenten op de juiste wijze krijgt aangereikt. Een advocaat helpt daarbij en functioneert als gids in het oerwoud van wetten en regels. Een advocaat heeft rechten gestudeerd en een opleiding tot advocaat gevolgd.

Een advocaat is niet zomaar een ondernemer die een juridisch beroep uitoefent, maar een juridische beroepsbeoefenaar die ervoor zorgt dat mensen toegang tot het recht en tot de rechter krijgen. Advocaten hebben in die zin een cruciale rol in wat we noemen ‘de goede rechtsbedeling’.

TECHNISCHE
INFO

SCHEIDING EN SPREIDING

De scheiding der machten houdt in dat in Nederland de macht is verdeeld over drie groepen. De wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht zijn over verschillende instanties verdeeld, zodat de macht nooit bij één persoon of één instantie kan komen te liggen.

Hoofdstuk 3

Wanneer heb je een advocaat nodig? En welke?

Wanneer is het eigenlijk nodig om een advocaat in te schakelen? Voor wat voor een soort zaken? En is het verplicht of niet? En behandelt iedere advocaat elk soort zaak?

Een verstandige keuze

Of het verstandig – of zelfs verplicht – is om een advocaat in te schakelen, hangt van enkele factoren af. Het is bijvoorbeeld afhankelijk van de procedure, dus welke gerechtelijke instan-

tie de zaak afhandelt. Maar ook als het niet verplicht is, kan het raadzaam zijn om deskundig advies te vragen aan een advocaat.

Wel of niet verplicht?

Soms is het verplicht om een advocaat in te schakelen. Dat is wettelijk verplicht bij:

- » de meeste civiele procedures (zaken waarin het gaat om onenigheid tussen burgers of organisaties onderling) bij de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad;
- » familierechtzaken (bijvoorbeeld echtscheidingen, alimentatie, omgang met de kinderen) bij de rechtbank, het gerechtshof en de Hoge Raad;
- » strafzaken in de cassatieprocedure bij de Hoge Raad (iemand mag zelf cassatie instellen, maar moet zich laten vertegenwoordigen door een advocaat in de procedure).

Op de website van de Rechtspraak (www.rechtspraak.nl) is per onderwerp van de zaak te zien of een advocaat inschakelen wel of niet verplicht is.

Een advocaat is **niet** verplicht bij:

- » de kantonrechter (zie verderop in dit hoofdstuk voor zaken die bij de kantonrechter komen);
- » strafzaken bij de rechtbank en het gerechtshof, bijvoorbeeld voor rijden onder invloed of mishandeling;
- » bestuursrechtelijke procedures tegen de overheid, zoals de wijziging van een bestemmingsplan;
- » tucht- en klachtzaken.

FOKKE & SUKKE

DOEN ZELF HUN VERDEDIGING

Dat een advocaat niet verplicht is, betekent dat iemand zichzelf tijdens een rechtszaak mag vertegenwoordigen of zelfs zijn eigen zaak kan bepleiten. Maar als hij of zij dat prettiger vindt, mag altijd de hulp van een advocaat ingeroepen worden. Soms is ook een andere juridische dienstverlener toegestaan, maar hier zijn regels aan verbonden, zie verderop onder het kopje Procesmonopolie.

Een georganiseerde beroepsgroep**Wettelijke regulering****Enkele regels en verordeningen****Straf als het fout gaat**

Hoofdstuk 6

Aan welke regels moet een advocaat zich houden?

Advocaten moeten zich aan de regels van de Advocatenwet houden. Het is best bijzonder dat een beroepsgroep wettelijk gereguleerd wordt. Je ziet dit verder eigenlijk alleen bij medisch specialisten, notarissen en accountants. Waarom is er een Advocatenwet gekomen en wat houdt die dan in? Voordat we deze vraag beantwoorden, maken we eerst een sprongetje terug in de tijd, om de ontwikkeling te zien die uiteindelijk heeft geleid tot de oprichting van een organisatie die daadwerkelijk regels kon (en kan) opstellen waar advocaten zich aan moeten houden.

Op weg naar organisatie

Zoals in de inleiding al vermeld is, bestaat het vak van advocaat al vele eeuwen, millennia zelfs. Maar pas sinds het begin van de 19e eeuw, onder invloed van de Fransen, tot aan de invoering van de Advocatenwet in 1952, werd de advocatuur stapsgewijs een georganiseerde beroepsgroep. In die periode is eigenlijk de moderne advocatuur ontstaan zoals wij die nu in Nederland kennen.

Tijdens de Franse overheersing in Nederland (1795–1813), met keizer Napoleon Bonaparte aan het roer, zijn belangrijke veranderingen doorgevoerd, zoals de eerste Grondwet, een aanzet tot een burgerlijk wetboek (*Code Napoleon* of de *Code Civil*), het Wetboek van Strafrecht, een samenhangende organisatie van rechtspraak en gevangeniswezen, de Burgerlijke Stand, de dienstplicht, het kadaster, verplichte achternamen voor mensen die nog geen achternaam voerden en huisnummers waar deze nog niet bestonden. Verder werden er standaard inhouds- en oppervlaktematen en gewichten in een decimaal stelsel ingevoerd: liter, meter en kilogram. Ook op het gebied van de advocatuur werden veranderingen in het Nederlandse stelsel ingevoerd. De Franse advocatuur kende al vanaf de late middeleeuwen een veel grotere mate van organisatie dan de Nederlandse.

TECHNISCHE
INFO

OUDE INSTANTIES OP DE SCHOP

Tijdens de Franse overheersing werden niet alleen Franse wetten ingevoerd, ook de (administratieve en rechterlijke) indeling van het land ging op de schop. Bij keizerlijk decreet werd Nederland in 1810 in departementen, arrondissementen, kantons en communes verdeeld. De

bestaande rechterlijke instanties (zoals stadsgerechten en gilderegerechten) werden eveneens bij keizerlijk decreet (op 18 oktober 1810) opgeheven en nieuwe rechtbanken werden per 1 januari 1811 ingevoerd. Op die manier was er in iedere hoofdplaats van een arrondissement een rechtbank van eerste aanleg gevestigd en in iedere hoofdplaats van een kanton een vredegerecht. Bij de nieuwe indeling werd voor het eerst gebruikgemaakt van de verdeling in civiele rechtspraak en strafrechtspraak, volledig afgescheiden van het bestuur. Alleen de kooplieden behielden nog enige tijd hun rechterlijke colleges.

Na het vertrek van de Fransen in 1813 bleef de Franse wetgeving, met de ingevoerde rechtscollages, nog een tijd van kracht. Slechts de titulatuur en de woorden 'keizer' en 'keizerlijk' werden vervangen.

BELANGRIJK

In 1810 werd een belangrijk besluit voor de advocatuur uitgevaardigd, het 'Décret Impérial contenant Règlement sur l'exercice de la profession d'Avocat, et la Discipline du Barreau'. Vrij vertaald betekent dit: het keizerlijk besluit inhoudende de voorschriften voor de uitoefening van het beroep van advocaat en de discipline van de balie.

Dit decreet bracht een verandering met zich mee voor de beroepsstatus van de advocaten. Voor de Franse tijd waren advocaten in Nederland ingeschreven bij een hof of een andere rechterlijke instantie en waren zij een soort van 'dienaar van het gerechtshof'. Door het decreet werden advocaten een klein beetje zelfstandiger en niet meer volledig afhankelijk van een rechterlijk orgaan. Er ontstonden toen ook georganiseerde verbanden die op orden van advocaten leken.

Hoofdstuk 10

Begrippen in de rechtspraak

De wereld van het recht wemelt van de – soms ingewikkelde – juridische termen. In dit hoofdstuk worden veelvoorkomende begrippen uitgelegd, die we overigens ook vaak in de media tegenkomen. Soms betekenen die termen net iets anders dan in het ‘gewone’ taalgebruik, bijvoorbeeld rol, parket of verhaal, of wat denk je van executie? Het zou niet in dit boekje passen als we alle juridische termen zouden opnemen, dus het is een selectie. Een uitgebreidere lijst is te vinden op www.rechtspraak.nl.

Aanhangig maken. Het starten van een procedure bij de rechter; in een strafproces gebeurt dat door een dagvaarding of een oproep door de officier van justitie, in een civiel proces door een dagvaarding door de eisende partij aan de gedaagde partij of een verzoekschrift aan de rechter.

Aanhouden. Dit begrip heeft twee betekenissen: in het strafrecht duidt dit op het vasthouden van iemand die er van verdacht wordt een strafbaar feit te hebben begaan, terwijl het in een civiele of strafprocedure het uitstel van de behandeling of de beslissing van de rechter inhoudt.

Aanleg. De rechterlijke instantie waar de behandeling van een zaak plaatsvindt. De rechtbank is de eerste aanleg, het gerechtshof de tweede aanleg (instantie voor hoger beroep).

Aanzegging. Bekendmaking door middel van het uitreiken van een gerechtelijk schrijven, bijvoorbeeld een dagvaarding of een kennisgeving.

Administratieve afhandeling. Procedure om buiten het strafrecht lichte verkeersovertredingen af te handelen.

Advocaat. Raadsman of raadvrouw in juridische aangelegenheden. Een advocaat is aangesloten bij de Nederlandse orde van advocaten.

Advocaat-generaal (A-G). Dit begrip heeft twee betekenissen: vertegenwoordiger van het Openbaar Ministerie bij een gerechtshof, of adviseur van de Hoge Raad.

Akte. Ondertekend geschrift dat als bewijs kan dienen.

Ambtshalve toevoeging. Toewijzing door de rechter van een advocaat die kosteloos rechtsbijstand verleent aan verdachten, vreemdelingen of psychiatrische patiënten die in bewaring zijn gesteld, zonder dat zij daar zelf om hoeven vragen.

Appel. Hoger beroep: de mogelijkheid om – als men het niet eens is met een rechterlijke uitspraak – een nieuwe uitspraak van een hogere rechter te vragen.

Appellant. Degene die in hoger beroep gaat.

Verder lezen

Voor de totstandkoming van dit boekje zijn verschillende bronnen geraadpleegd. Deze kunnen ook door de geïnteresseerde lezer of aankomend advocaat gebruikt worden om de kennis verder te verdiepen.

Bannier, F.A.W en Fanoy, N.A.M.E.C. : *Beroep: Advocaat. In de ban van de balie.*

Braet, A.: *Inzake Opgemeld: Communicatie en Advocatuur. Bundel ter gelegenheid van het Jonge Balie Congres 1993.*

Nederlandse orde van advocaten: *De Advocaat. Deskundig, integer en onafhankelijk.* (brochure van de NOvA)

Nederlandse orde van advocaten: *De Keizer en de advocaten.*

Nederlandse orde van advocaten: 'Dit is een advocaat' – Rapport van de Commissie 'Wat is een advocaat?'

Nederlandse orde van advocaten: *Introductie in de advocatuur.*

Nederlandse orde van advocaten: *Vademecum Advocatuur.*